

CZU 341.645.2(4):349.6

INFLUENȚA JURISPRUDENȚEI CURȚII EUROPENE DE JUSTIȚIE ÎN DEZVOLTAREA DREPTULUI EUROPEAN AL MEDIULUI

Mihaela BEJENARI,

doctorandă,

asistent universitar, Catedra „Drept privat”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,

ORCID:0000-0002-3118-1225

Rezumat

Prin tema abordată, doresc să evidențiez încă o dată aportul pe care Curtea Europeană de Justiție a Uniunii Europene îl aduce la dezvoltarea dreptului european al mediului prin hotărârile pe care aceasta le adoptă. Lucrarea prezintă importanță prin faptul că natura trage numeroase semnale de alarmă, iar respectarea legislației în vigoare privitoare la mediu, poate reprezenta un pas important în protejarea acestuia.

Cuvinte-cheie: Curtea Europeană de Justiție a Uniunii Europene, mediu, dreptul european al mediului

Summary

With the subject being addressed, I would like to emphasise once again the contribution that the European Court of Justice of the European Union makes to the development of European environmental law through the judgments it adopts. The work is important because nature raises numerous alarm signals, and compliance with the legislation in force regarding the environment can represent an important step in protecting it.

Keywords: European Court of Justice of the European Union, environment, european environmental law

Introducere. Cea mai stringentă îngrijorare a societății umane, mediatizată pe scară largă, este și va rămâne încă pentru multe generații starea degradată a mediului, care se datorează, de regulă, valorilor pe care le promovează societatea la o anumită etapă de dezvoltare. Această preocupare este generată de realitatea obiectivă, precum și de prejudiciile aduse mediului, ca urmare a creșterii activității umane, cum ar fi: dezvoltarea industrială ori expansiunea demografică, însă este necesar să acționăm în vederea apărării dreptului la un mediu sănătos.

Prin urmare, soluționarea unei probleme specifice pentru societatea umană, cum ar fi cea a protecției mediului, nu poate fi realizată fără cunoașterea și aplicarea principiilor specifice.

Ideea noțiunii „drept la un mediu sănătos” are ca fundament „*existența*

unei dimensiuni individuale - care implică dreptul fiecărui individ la prevenirea poluării, respectiv obligația încetării activității care produce o poluare și repararea pagubei create prin această poluare, precum și a uneia colective, de această dată evidențiindu-se obligația statelor de a coopera în vederea prevenirii și combaterii poluării, a protejării mediului natural, la nivel național, regional și internațional". [1]

Metode și materiale aplicate. La realizarea prezentei lucrări ne-am bazat pe studierea materialului doctrinar-teoretic, normativ-legislativ și practic, fiind obținute astfel unele rezultate științifice ale căror conținut nu epuizează problema în cauză, dar prin care se pretinde crearea unei viziuni noi asupra acesteia. Caracterul complex al studiului determină diversitatea metodelor, procedeele și tehnicilor utilizate: metode științifice generale (gramaticală, logică, sistematică, istorică, comparativă, tipologică); metode sociologice (analiza erorilor) și juridice (formal juridică, juridică comparată).

Scopul cercetării. Scopul principal al prezentei lucrări constă în determinarea influenței jurisprudenței curții europene de justiție în dezvoltarea dreptului european al mediului, în vederea identificării situațiilor specifice de aplicare a principiilor de dreptul mediului. Ținem să menționăm faptul că jurisprudența Curții are rolul de a obliga statele membre Uniunii Europene să alinieze reglementările naționale dreptului comunitar, iar prin acest aspect să fie respectată obligația de a conserva și proteja mediul.

Rezultate obținute și discuții. În continuare vom prezenta un studiu efectuat asupra jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene cu privire la principiile de mediu, și cu aplecare asupra accesului la justiție în probleme de mediu.

Jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii constituie izvor de drept atât în ordinea juridică europeană, precum și în ordinea juridică internă a statelor membre UE, întrucât prin hotărârile pe care le emite, asigură respectarea „*dreptului în interpretarea și aplicarea tratatelor*” [2, pag. 46], deține puteri depline de a anula, în urma unei cereri formulate de către un stat ori o persoană interesată direct, orice acte ale Comisiei, ale Consiliului ori ale guvernelor statelor membre, care sunt în dezacord cu Tratatul Uniunii. De asemenea, în urma depunerii unei cereri de către un tribunal național, Curtea are calitatea de a se pronunța „*asupra interpretării sau validității unor dispoziții din dreptul european*” [2, pag. 47], de fiecare dată când intervine o contestație de acest fel pe rolul unei instanțe. Deciziile Curții de Justiție trebuie respectate de guvernele statelor membre, cu toate că CJUE nu poate impune sancțiuni. *Curtea se pronunță rar asupra fondului legislației europene în materie de mediu, dar deciziile adoptate în acest domeniu sunt deosebit de importante, întrucât definesc puterea ce revine Uniunii de a limita competența*

legislativă a statelor membre” [2, pag. 48].

O parte importantă a jurisprudenței Curții, referitoare la protecția mediului, tratează măsurile prin care se transpun directivele, întrucât statele membre au libertatea de a alege formele ori procedeele de transpunere, așa că încălcarea obligațiilor declanșarea acțiunii cuprinse în art. 258-260 ale Tratatului de la Lisabona, pe când alte cazuri sunt generate de faptul că statele membre încearcă să restrângă costurile implementării măsurilor de protecție a mediului, ori de faptul că acestea nu adoptă programe de îmbunătățire a mediului, de asemenea, litigii privind repararea pagubelor contractuale sau necontractuale.

În conformitate cu art. 267 din TFUE, CJUE are competența de a se pronunța, în cadrul procedurii întrebării preliminare, în privința interpretării tratatelor; validitatea și interpretarea actelor adoptate de orice instituție, organ, oficiu sau agenție a Uniunii.

Pentru Comunitățile europene, mediul reprezintă „ansamblul elementelor care, în complexitatea lor relațională, constituie cadrul și condițiile vieții”. Un document al Consiliului stabilea că „mediul înseamnă apă, aer și sol în interacțiunea lor, precum și raportul dintre acestea și orice organism viu” (art.2, Directiva Consiliului din 27 iunie 1967).

În documentele O.N.U. termenul de „mediu”, este utilizat este larg și constituie „ansamblul factorilor (naturali sau creați prin activități umane) care acționează asupra condițiilor de viață și existență ale omului (societății)”.

Vorbind despre fundamentul acțiunii europene în materie de mediu, acesta a fost instituit prin Actul Unic European (1986), care a introdus în cadrul Tratatului de la Roma și problematica de mediu, în cadrul a trei articole: 130 R, S și T. Astfel, prin Tratatul de la Maastricht (1993), politica de mediu a fost ridicată la rang de politică sectorială, iar prin Tratatul de la Amsterdam (1993) și Tratatul de la NISA (2000), protecția mediului și dezvoltarea durabilă au fost înscrise printre misiunile Uniunii Europene.

Actualmente, dreptul european al mediului având propriile sale reglementări juridice, este reprezentat cu peste 300 de acte normative (acestea constituind din tratate, regulamente, directive, decizii și recomandări), care cuprind o serie de principii generale (al prevenirii, al precauției, al corectării la sursă a poluării, „poluatorul plătește”) aplicate prin proceduri și tehnici specifice.

Cea mai delicată parte, din punct de vedere al importanței o constituie „aquis-ul european”, format din circa 100 de reglementări (în special directive), principiile politicilor europene în materie și interpretările rezultate din jurisprudența Curții Europene de Justiție a Comunităților Europene (CJCE).

În acest context, cu titlu de exemplu cităm lucrarea lui Rafhael Romi,

autor francez cu genericul: „*L'Europe et la protection juridique de l'environnement*”, care consideră dreptul european al mediului „un drept coerent dintr-un întreg punct de vedere: mai întâi pentru că Actul Unic (a 986) i-a dat un fundament constituțional, confirmat ulterior de Tratatul de la Maastricht și de la Amsterdam; apoi întrucât textele europene se supun aceleiași logici și ating toate domeniile sensibile, și în sfârșit, pentru că obiectivele „ecologice” ale Europei nu au fost separate niciodată de obiectivele „economice”.

Lucrarea prezintă un interes deosebit, deoarece se face referire și la principiile de drept european al mediului. Astfel, una din caracteristicile dreptului european al mediului o constituie, în primul rând, principiul înscris în art. 130S par. 4 al Tratatului CE, conform căruia, fără a prejudicia anumite măsuri cu caracter european, statele membre asigură finanțarea și executarea altor măsuri.

În acest sens, se atestă lipsa mecanismului centralizat de aplicare a dreptului european al mediului, din cauza faptului că anume Comisia ține sub control aplicarea regulilor europene de către statele membre fără a juca un rol activ.

Referindu-ne la principiile dreptului european al mediului, acestea sunt formulate în prima secțiune a Tratatului CE (art. 1-16) intitulată „Principii” care fixează fundamentul acțiunii europene, obiectivele, regulile internaționale și procedurile. Cu privire la protecția mediului sunt deosebit de importante dispozițiile art. 5 privind subsidiaritatea și ale art. 6 asupra integrării, urmate de principiile specifice dreptului mediului. Menționăm că principiile dreptului european al mediului au fost menționate mai întâi în Programele periodice de acțiune, iar ulterior au fost formulate cu modificările ulterioare în Tratatul de la Roma, introdus prin Actul Unic (1987).

Prin urmare, paragraful 2 al Actului Unic enunță că acțiunea comunității în materie trebuie să se fondeze pe trei principii: principiul acțiunii preventive, principiul corectării cu prioritate la sursă și principiul „poluatorul plătește”, or acestea sunt considerate principiile pe care se bazează politica europeană de mediu. În ordinea importanței lor, considerăm faptul că celelalte principii menționate în art. 174 (2.2.) (ex. 130r) reprezintă „mai degrabă reguli generale pentru politica europeană de mediu, dar care totuși ar putea fi impuse doar de către Curtea de Justiție a CE, în cazuri extreme, la necesitate. Cu toate că nu au caracter obligatoriu, acestea totuși au un rol interpretativ, deoarece instanțele judecătorești trebuie să țină cont de ele în rezolvarea litigiilor.

Totuși, acest fapt este contestat mai ales de către autorii germani, care văd în principiile art. 174 (2.2) al Tratatului CE reguli cu caracter obligatoriu, ce trebuie respectate în văzul fiecărei măsuri individuale. [3]

Curtea de Justiție, într-un caz de speță, a interpretat dreptul european

pe baza unuia dintre principiile art. 174 (2.2.) [4]. În sentință a trebuit să se stabilească dacă o interdicție regională pentru importurile de deșeuri era compatibilă cu prevederile dreptului european privind libera circulație a bunurilor, deși importurile de deșeuri pentru alte state membre erau tratate diferit față de deșeurile regionale și nu s-a găsit o discriminare în acest caz: „Pentru a hotărî dacă obstacolul în chestiune este discriminatoriu, tipul particular de deșeu trebuie luat în considerare (...) Principiul că prejudiciul ecologic trebuie rectificat la sursă – stabilit de art. 174 (2) – este obligatoriu...”. [5, pag. 10]

Inserarea art. 130 r(2) în Tratatul de la Maastricht (1993) a constituit apogeul enunțării în totalitate a principiilor. În textele Tratatului CE sunt consacrate și altele explicit, precum principiul integrării (art. 6), principiul unui nivel ridicat de protecție a mediului (art. 2, 174 (2) și art. 95 (3), ș.a.

Formularea principiile dreptului european al mediului obligă respectarea acestora atunci când se adoptă măsuri în acest domeniu: „Politica CE în materie de mediu...se va baza pe principiul prevenirii, al acțiunii preventive, al reparării prejudiciului ecologic cu prioritate la sursă și al poluatorului care trebuie să plătească” (art. 174 (2)).

Totuși, instituțiile europene au o anumită autonomie în modelarea politicilor lor de mediu, având libertate în aplicarea lor la circumstanțele particulare, regulă confirmată și în plan jurisprudențial.

Cu privire la modul adresării principiilor de drept european al mediului, observăm faptul că prevederile Tratatului CE se adresează instituțiilor europene și nu în mod direct statelor membre ale UE. În acest sens, interpretarea constă în faptul că recomandările și rezoluțiile Consiliului prevede că principiile se aplică tuturor statelor membre (cu excepția principiului „poluatorul plătește” și a principiului precauției).

De fapt, în doctrina actuală internațională se consideră că cele mai actuale dintre toate principiile dreptului european al mediului sunt trei, și anume: principiul „poluatorul plătește”, principiul prevenției și principiul precauției. În acest context, o deosebită lucrare a profesorului de drept al mediului la Universitatea Saint - Louis din Bruxelles, Nicholas de Sadeleer, în lucrarea sa intitulată „Environmental principles - from political slogans to legal rules”, susține ipoteza conform căreia „cele trei principii constituie o interfață a trecerii de la dreptul modern la cel postmodern. [...] Principiile constituie baza transformării postmoderne a dreptului care este în curs de desfășurare în noile condiții sociale, mai ales privind dezvoltarea unor noi instrumente juridice de către autorități publice: dispoziții constituționale de protecție a mediului, codificării, aplicarea principiului proporționalității” [5, pag. 12]

Hotărârile Curții de Justiție a Uniunii Europene constituie izvor de

drept, deoarece această instanță europeană asigură interpretarea și aplicarea unitară a dreptului UE și garantează respectarea legislației europene de către toate statele și instituțiile UE.

Recunoașterea principiilor de dreptul mediului în jurisprudența CJUE le sporește importanța juridică și rolul în cadrul sistemului dreptului comunitar.

Bibliografie:

1. Donița-Luminița Nițu, „Dreptul la mediu”, în Revista „Themis”, nr. 3/2005.
2. Vasilica Negruț, Suport de curs - Dreptul European al mediului, Cursurile I+II.
3. L. Kramer, EC Environmental Law, Foruth Edition, Sweet&Maxwell, Lomdon, 2000, p. 11; C. P. Salsa, Diritto ambientale, VIII edizione, Maggioli Editore, 2005.
4. C-2/90, Commission v. Belgium, 1992.
5. Drept european al mediului. Note de curs. Lector Angelica COBZARU, Disponibil online <https://www.ueb.ro/drept/master/diim/DREPT%20EUROPEAN%20MA%20STER%20DIIM.pdf> (vizitat la 11.11.2022).